

діяльності самих дітей та створення робіт за мотивами творів митців. Наголосимо, що альбом не претендує на ознайомлення дітей з усіма різновидами декоративного мистецтва, в ньому діти розглядають твори декоративного живопису та долучаються до оздоблення зображень на площині, створюючи власне. Художні образи є в пізнаваними дітьми. Відповідно розроблялися і заняття (Пташка. Яблучка на дереві. Слон і пташка. Корівка. Жабка. Та ін.). Дітям пропонується сумісно з дорослим розглядати, розмовляти про них, обігрувати, домальовувати – підхід «пізнання мистецтва через власну художню творчість» перегукується з зарубіжними підходами [1; 2].

У альбомі представлено вісім занять, кожне з яких може проводитися в умовах сім'ї чи у ЗДО не більше ніж 10 хвилин. Матеріал заняття організовано на трьох сторінках: *Ігровій*, що включає: художній твір митця, комунікативно-ігрову складову з рубриками «Розповідаємо» (з оповідкою за змістом художнього твору) і «Граємо» (ігри і завдання); *Дидактичній*, з покроковим супроводом декоративної діяльності дитини у вигляді інфографіки; *Художньо-практичній*: сторінці-основі, де діти виконують роботу.

Такий розподіл змісту у альбомі обумовлений структурою художньо-творчої діяльності дітей (сприймання мистецького твору, емоційне переживання його образів, народження власного задуму, добір засобів втілення, реалізація замислу), яку малюки тільки вчаться опановувати.

Таким чином, зміст і методи у альбомі реалізують потреби дітей цього віку у :

1. предметно-маніпулятивній діяльності – задовольняється діяльним дослідженням художніх матеріалів – пластиліну, фарб та ін.;
2. грі – реалізується через побудову всього заняття у ігровій формі, застосуванні ігор за змістом художнього твору;
3. спілкуванні з дорослим – задовольняється активним спілкуванням з дорослим щодо художнього твору і емоційного переживання його змісту дитиною;
4. художній діяльності – втілюється завдяки опануванню дитиною прийомів роботи з художніми матеріалами, прийомів зображення;
5. творчому самовираженні – реалізується самовиявленням дитини у малюванні, ліпленні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кол, М., Сольга, К. 110 креативних ідей для дітей 4–12 лет /; пер. с англ. Е. Г. Гендель. Минск : «Попурри», 2009. 256 с. : ил.
2. К. Сонхайм. Художественная мастерская: графика. Санкт–Петербург: Питер, 2015. 144 с.; ил. – (Серия «Художественная мастерская»).
3. Рагозіна В. В. Вчимося творити у митців: методика художньо-творчої діяльності дитини (на прикладі курсу «Картини творимо самі») *Мистецтво та освіта*. 2016. № 1 (80). С. 24–30.
4. Рагозіна В. В. Декоративна діяльність як засіб художньо-естетичного розвитку у ранньому і дошкільному віці / *Наукові записки* / Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Випуск 150. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. С. 97–103.
5. Рагозіна В. В. Очеретяна Н. В. Учимося в майстрів декоративно-ужиткового мистецтва: малюємо, ліпимо. Третій рік життя. Альбом для дитячої творчості та методичні рекомендації. Київ: Генеза, 2019. – 32 с. + 16 с. вкл. (Серія «Маленький митець»).

doi: 10.5281/zenodo.2609008

УДК 372.2(477.54)

Рейпольська О. Д.,
Інститут проблем виховання НАПН України

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО САМОСТАВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У нормативних документах (Базовий компонент дошкільної освіти, Закони України «Про Освіту», «Про дошкільну освіту») наголошено на пріоритетності розвитку дошкільника як особистості, визначено основні принципи освіти в нашій державі, які передбачають орієнтацію на особистість, формування в неї свідомого, ціннісного ставлення до навколишньої дійсності і самої себе, забезпечення орієнтації на особистість як на представника певної статі.

Досвід психолого-педагогічних досліджень останніх десятиріч дозволяє переглянути існуючі уявлення про вікові можливості дітей дошкільного віку (В. Давидов, О. Кононко, С. Ладивір, Т. Піроженко та ін.) і зробити висновок – пізнавальні можливості дошкільників практично невичерпні. Аналіз наукових джерел дає підстави для твердження про важливість виховання ціннісного самоставлення у розвитку дитини дошкільного віку за допомогою різноманітних засобів педагогічного впливу (І. Бех, Н. Дятленко, О. Кононко, Т. Піроженко, С. Світлична).

Під ціннісним ставленням до себе розуміємо складно структуровану сукупність уявлень, переживань і позитивних оцінок, значущих для особистості власних якостей і досягнень, що зумовлюють стиль її поведінки та діяльності.

Емпіричне дослідження самоцінності особистості дошкільників 3 – 6 років здійснено в контексті особистісно–ціннісного підходу з врахуванням вікових та статевих особливостей дітей дошкільного віку.

В основу розробки системи ефективного формування у дітей дошкільного віку ціннісного самоставлення було покладено ідею цілісного підходу в організації їхньої життєдіяльності в закладах дошкільної освіти, оновлення змісту, форм та методів освітньої діяльності, створенню розвивального середовища яке сприятиме використанню особистісно орієнтованої технології виховання в ранньому онтогенезі соціально схвалених, прийнятних, конструктивних форм ціннісного самоставлення як життєвої опори.

Концептуальною основою розробленої технології формування ціннісного самоставлення дітей дошкільного віку було розуміння сутності виховання у гуманістичній парадигмі як процесу сприяння різнобічному, вільному й творчому розвитку особистості дитини, яка ставиться до себе як до цінності.

Умовами оптимізації технології формування у дошкільників ціннісного самоставлення виступили: створення сприятливої педагогічної атмосфери взаємодії, що передбачає віру в унікальність і цінність кожної особистості, її прав на вільний розвиток, реалізацію власних здібностей; підвищення обізнаності вихователів і батьків у питаннях розвитку і становлення особистості, набуття практичних умінь і навичок співробітництва з дітьми; диференційований підхід до формування у ціннісного самоставлення у дітей дошкільного віку відповідно до вікових та статевих відмінностей.

Процесуальна частина технології була впроваджена в освітній процес ЗДО через особистісно орієнтовану технологію формування ціннісного самоставлення. Процесуальна частина технології містила у собі дві стадії.

Метою першої стадії процесуальної частини технології було підвищення загальної компетентності вихователів і батьків з питань формування ціннісного самоставлення у дітей. Завдання роботи на цій стадії полягали у підвищенні обізнаності вихователів та батьків стосовно специфіки й особливостей побудови особистісно орієнтованого педагогічного процесу, культури спілкування з дітьми; підготовка батьків до ефективної взаємодії з вихователями і дітьми.

Друга стадія мала на меті безпосередню діяльність зі дошкільниками 3 – 6 років, спрямовану на формування ціннісного самоставлення. Передбачалося конструювання педагогічного процесу у ЗДО шляхом взаємодії вихователя з дітьми; побудову й реалізацію роботи з батьками, що сприяла обміну досвідом виховання в сім'ях, взаємодії сім'ї і вихователів.

До основних форм у кожному напрямі належали групові, індивідуальні заняття, ігри (з різним та однаковим рівнем сформованості показників ціннісного самоставлення, складом групи дітей), також використовувалися театралізована діяльність у гуртку, свята та розваги.

Напрямок Я–фізичне був направлений на: закріплення й збагачення знань дошкільників про особливості свого фізичного образу, статі, віку; ознайомлення з цінностями здоров'я; розвиток позитивної самооцінки фізичного образу, фізичних здібностей і можливостей. Важливим для фізичного напрямку було використання з метою самоаналізу індивідуальних спостережень, психолого–педагогічних вправ, етюдів, малих жанрів фольклору.

Напрямок Я–духовне реалізувався через: розширення та поглиблення знань дітей про морально–етичні норми та загальнолюдські цінності; пізнання себе як носія моральних норм і загальнолюдських цінностей; формування у дітей відповідної поведінки, уміння адекватно оцінювати та контролювати власні дії, передбачати їх наслідки. Важливим для цього напрямку були ігри на закріплення моральних норм і ціннісних суджень, аналіз життєвих ситуацій, літературні вікторини, складання правил гри, спільної діяльності та ін., що сприяли реалізації моральних і ціннісних переконань дітей у повсякденній діяльності та спілкуванні.

Напрямок Я–соціальне передбачав: закріплення знань дітей про світ почуттів та емоцій; озброєння знаннями про власні почуття та засоби вираження емоційних станів, виховання емоційно–ціннісного ставлення до проявів власного Я; збагачення дітей емоційно–ціннісним досвідом поведінки. Важливим для цього напрямку було: створення проблемних педагогічних ситуацій; проведення настільних ігор за мотивами казок, їх інсценувань, драматичних, бесід, різноманітних ігор на покращення емоційного стану, ігор на розширення уявлень дітей про свій внутрішній світ, ігрових ситуацій на усвідомлення цінності власного Я (вправ та ігор на основі емпатії, ситуацій – добрий учинок, ігор на підвищення впевненості у собі).

Діагностична частина була спрямована на виявлення ефективності розробленої технології формування ціннісного самоставлення й представлена у вигляді контрольного етапу експерименту. Завдання цієї частини реалізувалися через спеціально дібрані й розроблені експериментальні ситуації, спостереження, бесіди, завдання, вивчення дитячих робіт; методи математичної статистики.

Запропонована технологія формування ціннісного самоставлення дітей 3 – 6 років життя виявилася ефективною, оскільки після її провадження діти експериментальних груп показали вищі показники сформованості ціннісного самоставлення у порівнянні із дітьми контрольних груп, у яких значущих змін не відбулося. Головними для нас були якісні зміни – діти, з якими проводилася робота за розробленою технологією, стали більш відкритими, охоче йшли на контакт з експериментатором, показували високі

знання про різні сфери власного «Я», наводячи приклади з власного досвіду, відрізнялися сформованою внутрішньою позицією, усвідомленням власної значущості, самоповагою, збільшенням відповідності рівня домагань реальним успіхам, реалізацією прагнення до самостійності й незалежності, надбанням вмінь контролювати власну поведінку, ефективно використовували знання про себе у житті.

doi: 10.5281/zenodo.2609012

УДК 378.091.3:373.2.011.3–051

Репетій С. Т.
НПУ імені М.П.Драгоманова

НЕОБУМОВЛЕНА ЛЮБОВ ЯК ЧИННИК ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ

Глобальні інтегративні процеси, що відбуваються у сучасному світовому соціокультурному просторі, зумовлюють прагматизацію суспільства, яка призводить до зниження рівня духовності особистості.

Сучасна криза суспільства має прояв у всіх сферах людської діяльності: економічній, політичній, ідеологічній, моральній та духовній. Для свого становлення країна потребує високодуховних творчих особистостей, оскільки чим більш духовно розвиненіша особистість, тим більш актуалізується її творчий потенціал і тим вагоміші її внески у функціонування суспільства.

Система освіти пов'язана з процесами, що відбуваються у суспільстві. У зв'язку з цим значно підвищуються вимоги до освіти, зокрема, до дошкільної, і педагога як носія духовності, який формує у підростаючого покоління готовність до самостійного, активного й творчого життя, реалізації свого призначення.

Майбутній вихователь, що має присвятити свою життєдіяльність роботі з дітьми повинен оволодіти не тільки професійними знаннями, але і вміннями та навичками з духовного самовдосконалення, оскільки тільки високодуховний творчий педагог може виховати ідентичну особистість.

Духовність особистості ми розглядаємо як глибинно–психологічне утворення – духовне «Я», усвідомлення якого сприяє духовному самовдосконаленню, життєтворчості за законами Краси, Добра, Істини та розвитку почуття духовної єдності з Іншими як частинами Всесвіту.

Пізнання будь–якого об'єкта, зокрема духовності, потребує вивчення його структури, компонентів. На основі узагальнення презентованих у наукових джерелах складових духовності нами виведені такі компоненти духовності, а саме духовного «Я»: духовна самосвідомість, духовна спрямованість, духовні риси характеру, духовна креативність, духовне спілкування, духовний досвід.

Видатний вчений, філософ А. Ф. Лосєв зазначав, що якщо частини існують тільки тому, що вони відтворюють ціле, а ціле втілюється в окремих своїх частинах, то це означає, що кожна частина цілого стверджує себе завдяки не тільки відтворенню цілого, а й також завдяки відтворенню інших частин. Частини цілого, на думку вченого, знаходяться не тільки у своєму цілому, а й одна в одній. Тому, якщо особистість свідомо буде розвивати хоча б один компонент свого духовного «Я», то в цьому процесі будуть задіяні всі компоненти, що сприятиме розвитку духовності.

У контексті нашого абстракту розглянемо розвиток компонента духовності особистості майбутнього вихователя, визначеного як духовне спілкування.

Спілкування є духовною потребою кожної особистості як представника суспільства. Як соціальне явище спілкування охоплює всі сфери буття і діяльності людини. У результаті взаємодії і спілкування людина стає особистістю. Змістом спілкування є знання, вміння і навички – зміст свідомості людини. Змістом духовної свідомості є розуміння того, що Всесвіт – єдиний організм, а Земля – його невід'ємна частина. Отже, духовне спілкування на всіх рівнях і у видах передбачає ставлення до кожного і себе як до частин єдиного організму, а до тваринного і рослинного світу – як причетності до цього організму. Таке ставлення сприяє розвитку духовного єднання з Іншим. Об'єднуючою силою, яка лежить в основі духовного спілкування, є необумовлена любов.

Необумовлена любов передбачає сприйняття кожної людини, не зважаючи на її вік, статус, у всій цілісності, без претензій і осуду.

Як зазначав Л. А.Сенека: «Все, що ти бачиш, у чому вміщено і божественне, і людське – єдине: ми – тільки частини великого тіла. Природа, яка створила нас із одного і того ж та визначила одне призначення, народила нас братами». За виразом П. Феррینی, почуття до брата – це відображення твоїх почуттів до себе.

Така любов поєднує всі компоненти буття в гармонійне світове ціле. Необумовлена любов існує без умовностей, тобто без залежності від будь–чого, до себе, інших людей і всього сутнього. Розвиток необумовленої любові в людині впливає не тільки на розвиток її духовності, а й на Всесвіт. Як зазначає П. Феррینی, кожна свідомість і кожне серце у Всесвіті відчувають це.

З цього приводу А. Ф. Лосєв підкреслював, що справа любові полягає у возз'єднанні людей, а через них – і всього тварного.

Необхідно зазначити, що зародки необумовленої любові людина має від народження. Про це писав у